

AKROPOLITÁN

AKROPOLITÁN

FILOZOFIE - KULTURA - DOBROVOLNICTVÍ
Elektronický časopis č. 170, červen 2024

Filozofie, kterou navrhujeme, je způsob života dostupný všem, což znamená uplatňování učení velkých mudrců v praxi.

Kultura je uskutečňování lidských hodnot v životě, čímž se stává aktivní, využívá kvality každého člověka a rozšiřuje obzory.

Dobrovolnictví je plodem vůle vložené do služby ostatním. Neexistuje větší bohatství, než je ochota.

BRNO

www.akropolis.cz/brno

HRADEC KRÁLOVÉ

www.akropolis.cz/hradec

LIBEREC

www.akropolis.cz/liberec

OLOMOUC

www.akropolis.cz/olomouc

OSTRAVA

www.akropolis.cz/ostrava

PARDUBICE

www.akropolis.cz/pardubice

PLZEŇ

www.akropolis.cz/plzen

PRAHA

www.akropolis.cz/praha

ZLÍN

www.akropolis.cz/zlin

Šéfredaktorka

Slavica Kroča

Odpovědná redaktorka

Ivana Hurytová

Redakce a grafická úprava:

Eva Bímová,

Martina Flaitingrová, Ondřej Aksamít,

Jana Aksamítová, Petra Pavlíčková,

Samuel Bíma, Aleš Gabriel

Nová Akropolis se nemusí plně ztotožňovat s obsahem uveřejněných textů, odpovídají za ně výhradně jejich autoři.

Všechna práva vyhrazena.

Tento časopis nebo jakákoli jeho část nesmí být reprodukovány v jakékoli formě bez předchozího písemného svolení vydavatele.

5

VENUŠE MÉLSKÁ A NÍKÉ SAMOTHRÁCKÁ

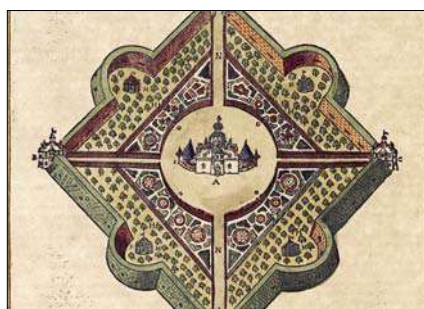
8

FILOZOFIE HELÉNISMU: STARÁ ODPOVĚĚ
NA AKTUÁLNÍ PROBLÉMY

10

JAK OVLÁDNOUT HNĚV

12

SOPHIA BRAHE, HVĚZDA MEZI ŽENAMI

15

HUDBA A HARMONIE

Poslední měsíc jsem několikrát letěla letadlem. Někdy přes oceán na západ, jindy přes pevninu na východ. A také na jih či sever Evropy.

Vždy je to vysoko nad zemí a v noci jsou vidět světla, která svědčí o životě pod námi, přestože někdy je tam temná noc zdánlivě bez života.

Můj poslední let trval pouze dvě hodiny a potěšil mě nejvíce ze všech. Na zemi pršelo, foukalo, dokonce i sněžilo a vůbec to nebylo příjemné vzletnutí, protože se naše letadélko kymácelo a bojovalo s proudy, které ho unášely do všech světových stran.

A pak jsme se vznesli nad těžké šedé mraky, nad nimiž paprsky slunce ozařovaly oblohu..., a za několik minut jsme se nečekaně ocitli ve zcela jiném prostředí.

Kochala jsem se pohledem, který mě naplnil radostí: pode mnou se prostíraly nádherné bílé obláčky, měkoučké jako pírkó, načechrané jako šlehačka. Vlnily se, nadouvaly se, přesouvaly se, měnily podobu a vyvolávaly klid v duši. Všude vládl mír a klid.

A pak letadlo začalo sestupovat, ale sluneční paprsky nikoli. Zůstaly nad bílými oblaky, jako by se jim nelíbilo to, co se pod nimi nachází. Když jsem se podívala vzhůru, obláčky zmizely a znovu se objevily bouřkové mraky, stahovaly se nad námi a hrozily nám obtěžkány deštěm.

Vzpomněla jsem si na jednu přednášku o vědomí. Můžeme ho udržovat na úrovni toho přízemního, každodenního, tmavého a chmurného. Můžeme si neustále připomínat to všední a banální, neustále omílat stejné problémy, aniž bychom je řešili, nepřetržitě si stěžovat na život, aniž bychom ho žili, točit se v kruhu, aniž bychom si stanovili pevný cíl, ke kterému konečně vykročíme.

Můžeme však své vědomí povznést nad každodenní mraky, do toho, co je v nás vznešené, a světlo, které nás prostoupí, vložit hluboko do svého srdce, aby nás naplnilo odvahou, optimismem a radostí.

I nad námi se někdy stahují mračna a hrozí, že nás pohltní. Mračna hněvu, nerozhodnosti, smutku a lhůstivosti ke všem a ke všemu, co se kolem nás děje. Uzavíráme se do svých bublin nevědomí si toho, že mohou v kterémkoli okamžiku prasknout. Do bublin nezájmu, sobectví a zbabělosti.

Musíme se umět povznést nad to hmotné, nad všednosti a nad banality, které nám ztrpčují život. Nestačí existovat, nestačí naříkat, nestačí si pouze stěžovat. Musíme vzít svůj život do vlastních rukou a žít ho.

K tomu je třeba použít odvahy. Odvahy žít, a ne jen přežívat. Odvahy umět si zvolit, a ne čekat na křižovatkách, aby tak někdo učinil za nás.

A je třeba i velkodušnosti. Velkodušnost je rysem velké mysli, šlechetnosti, velkorysosti, je to duševní velikost, která vede k duchovnímu životu. Být velkodušný znamená dávat to nejlepší, co máme, a především ty nejlepší city a myšlenky. A abychom to mohli dávat, musíme to nejprve mít.

Slavica Kroča

O SPRÁVNÉM SLOVĚ A ČINU V PRAVÝ ČAS

Podobenství

Byl jednou jeden velký čínský učenec, který rád citoval svým studentům známý výrok filozofa Lao-c': *Nedávej hladovému člověku rybu, raději ho nauč ryby chytat. A myšlenku dále rozváděl: Když dáte desetkrát rybu nešťastníkovi, který hladoví, a po jedenácté mu nedáte nic, zemře. Ale když ho naučíte rybařit, přežije, a navíc jste mu vrátili jeho důstojnost.*

Jeden mladý učeník Mistrovi oddaně naslouchal a každé slovo pro něj bylo svaté. Jednou potkal na břehu řeky chudáka, který umíral hlady. Nenapadlo ho dát mu jednu ze svých ulovených ryb. Začal mu podrobně vysvětlovat, jak se ryby loví. Podrobně mu vyložil, jak uříznout prut z nepříliš tvrdého ani nepříliš měkkého dřeva, jak si vyrobit udici, jak použít háček, jak správně nahodit...

Právě když mu vysvětloval, jak si vykopat v hlíně žížaly, všiml si, že ho ten člověk vůbec neposlouchá..., právě totiž zemřel.

(Převyprávěný příběh z knihy Henriho Brunela: Humor zenu) □

VENUŠE MÉLSKÁ A NÍKÉ SAMOTHRÁCKÁ

Jorge Ángel Livraga

Obě tato díla z helénistického období, která jsou uložena v pařížském Louvru, zachycují prostřednictvím pentelického a parského mramoru podobu dvou bohyň: Níké a Afrodity (Venuše). Zároveň vystihují i dvě skrytá mystéria, která trýzní, doprovázejí nebo opěvují člověka od jeho příchodu na Zemi: Válku a Lásku. V tomto přízemním světě, kde trpaslíkokracie nahradila válku násilím a lásku sexem, nás tyto dva famózní výjevy vrací k našim ryzím a vznešeným předkům.

Žádnou z nich však nepochopí uspěchaný turista; před každou z nich je třeba alespoň hodinu rozjímat, abychom nasáli jejich esenci.

Níké, torzo ženy zahalené do roucha, zvlněného vlhkem a větrem, a nadnášené mocnými křídly, které stojí na přídi kamenné lodi, k nám promlouvá o vítězství nad zlem, o slávě a vzestupu na cestě za nesobeckým a vznešeným ideálem. Je to „svatá válka“, triumf nad temnotou, nevědomostí a strachem.

Kolem ní je slyšet hlučný ryk veslařů opojených dobrodružstvím, kteří veslují k cíli bez přístavu, je slyšet také moře a vítr, jenž je přehlušován augurálním křikem racků. Pod ní burácí černý Okeanos, nad ní září Apollónova sláva a Aiolos přináší hustý a slaný vítr. Promlouvá k nám o oné duchovní a mocné glorioli, která přetváří člověka v Boha, o rozletu duše v magic-kém zvolání beze slov, dlouhém a nekončícím, o hrdlech rozechvělých starou a monotónní písní, rytmickou a přetrvávající. Je to samotný obraz smrti, rozplynutí se v nekonečném prostoru, vědomé a neohrazené nesmrtnosti, bez pekla a ráje.

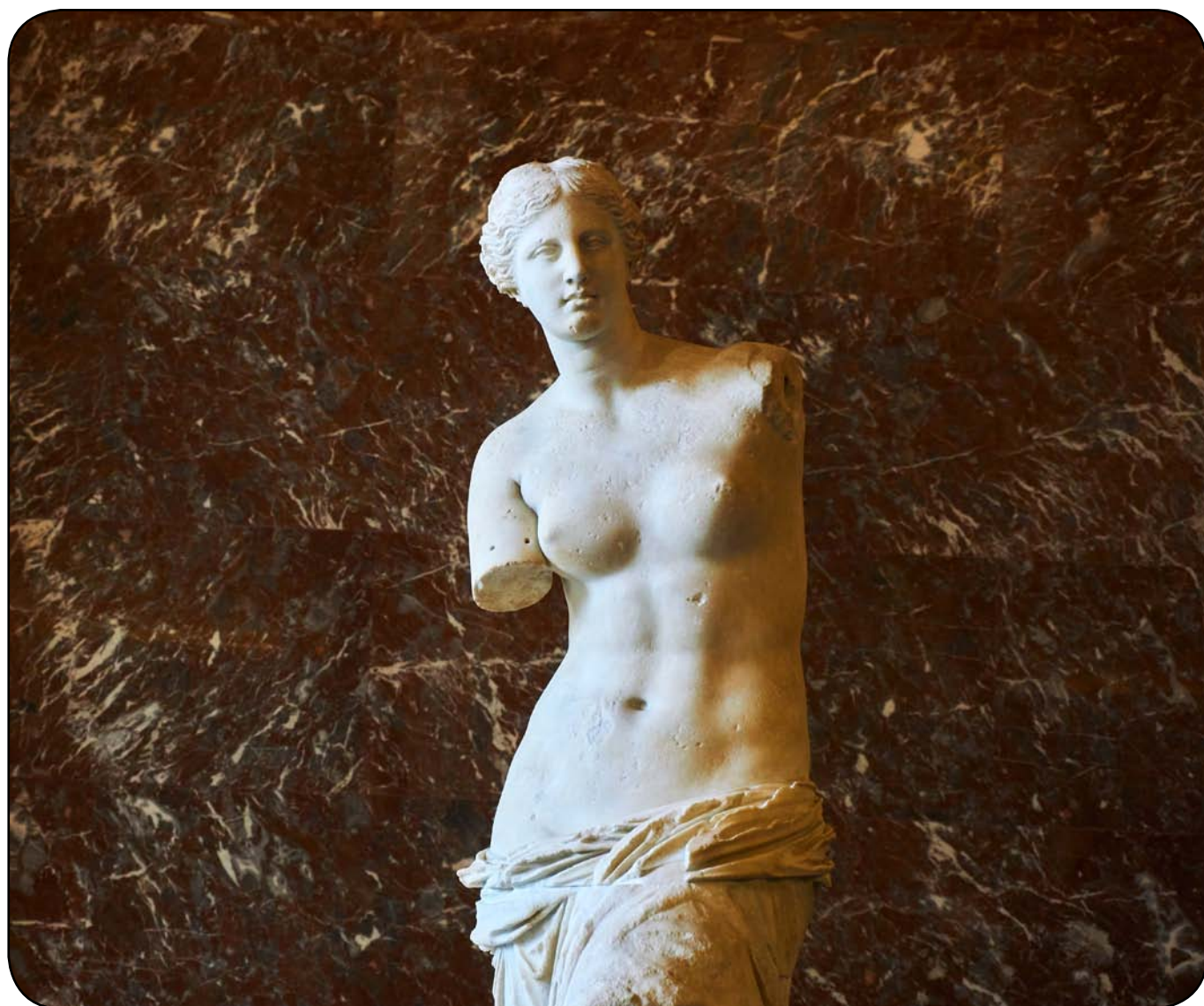
Venuše je jejím protikladem i komplementem. Je-li Níké statickým vzepětím, které se chystá rozpadnout na vesmírný prach, Afrodita je okamžikem zastavení ladného pohybu velkého

oblouku vlny, která se valí zpět sama přes sebe. Její hrdá, ale přesto laskavá hlava se tyčí na trupu plném života a naděje, zatímco její vlasy se zmítají mezi vertikality a pohybem; zda-li by sahaly až do pasu, zůstává tajemstvím. Je to Afrodita Kythéra i Parthenos. Je to horoucí láska i ctnost z hrdosti a triumfu nad hmotným a pomíjivým. Obojí zároveň.

Je prvotní jeskyní Velké nebeské Matky a je i malou skulinkou, jež se ukrývá mezi propletenými rukama milenců. Je útočištěm, je životem, k němuž směřuje Duše. Po jejím boku se cítíme jako děti opojené láskou beze strachu, bez racionality, bez předzvěsti potěšení i bez vzpomínky na něj. Sama laskavost, v jejích očích jsme krásní a milovaní. Je ohněm, který tajemně praská, zatímco venku sněží. Je Velkým Útočištěm. Je zakřiveným zářícím prostorem, který nás vede ke konečnému shledání nás všech, daleko za hranicí loučení a smrti.

Ačkoli jsou tak rozdílné, přesto povznášejí duši, jedna směrem vzhůru a druhá do nitra, a v této rozdílnosti vytvářejí duchovní prožitek spojení etiky a estetiky (ethos a esthetos). Nelze je hodnotit ani analyzovat odborníky či znalci, lze je pouze obdivovat a prožívat. A protože jsou určeny všem, každý je považuje za své.

Ani jedna z nich nemá strážce ani hlídače... A k čemu...? Všichni máme ve svém nitru trochu Slávy a Lásky... Zničit je by bylo jako zničit sebe sama. □

AZTÉCKÝ KALENDÁŘ

Ceremonie

Většina ceremonií a svátků byla řízena posvátným kalendářem, který je vysvětlen dále v této knize.

Každý měsíc z osmnácti, které tvoří aztécký rok, byl věnován jednomu bohu a během každého z nich se konalo mnoho ceremonií. Ty se lišily podle boha a okamžiku jejich konání. Pokud jde o pět posledních dnů roku, které nebyly součástí žádného měsíce, jak bude vysvětleno později, byly to dny neblahé a během nich se nekonal žádný svátek ani ceremonie.

Pro svou náboženskou a symbolickou hodnotu byl jedním z nejdůležitějších svátků aztéckého národa ten, který nazvali „Nový oheň“.

Přestože se nám o významu tohoto svátku zachovaly různé verze, můžeme udělat syntézu jeho hlavních charakteristik.

Existovaly čtyři svátky Nového ohně. Prvním byl zimní slunovrat, ve kterém šlo o nové znovuzrození naší hvězdy. Odpovídal okamžiku, v němž je Slunce zdánlivě nejdále od nás a symbolicky v bodu smrti; od tohoto okamžiku začíná cestu návratu představující nové zrození.

Druhý byl spojen s bohem Huehueteotlem (Saturn) nazývaným temný bůh. Konal se každé čtyři roky, kdy bylo třeba přidat jeden den navíc. Byl to svátek růstu, i když semeno bylo ještě skryté, odtud pramení jeho vztah ke světu mrtvých, podsvětí a prvotní hmotě.

Třetí se slavil každých osm let, byl zasvěcen třem planetám (Slunci, Venuši a Saturnu), předcházelo mu osm dnů půstu a oslavovalo se sjednocení Saturnu a Venuše, což snad mezi jinými symboly může mít v astrologickém jazyce vztah ke

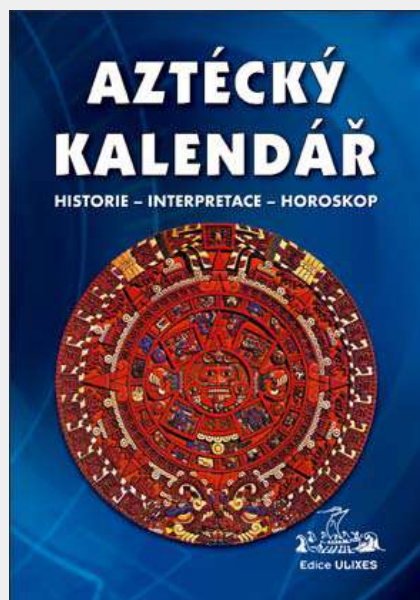
konjunkci těchto dvou planet. Snad existuje také souvislost se synodickým oběhem Venuše.

Čtvrtý svátek, považovaný za ten nejdůležitější, se slavil každých 52 let – čtyři cykly po třinácti letech – základní prvek a číslo v aztéckém světě. Během tohoto svátku se ničily starobylé chrámy a budovaly se na jejich místě nové, například pyramida v Tenayuce vykazuje sedm rekonstrukcí. Toto je téma, na kterém se badatelé neshodují, ale poslední Nový oheň byl zapálen roku 1507 v den 1-Panquetzaliztli.

Podle Sahagúna se obřad „Svazek let“ konal každých 52 let a začínal o půlnoci průchodem Plejád zenitem. Tuto noc kněží, kteří představovali všechny bohy, šli v průvodu k takzvanému Huixachtecatlu, „tomu z trnů, nevládnému“, dnešnímu vrchu La Estrella (Hvězdný vrch), ležícímu na jihu Mexika v blízkosti Colhuacanu, „místa těch, kteří měli předky“. Přesně v okamžiku, v němž Plejády dosáhly zenitu, ve svatyni umístěné na vrcholu pahorku zapálil kněz Nový oheň na hrudi válečného zajatce, který měl být urozeného původu, tlazopilliho, „dokonalého velmože“. Dav tajil dech a dychtivě obracel svůj

pohled k hoře Huixachtecatl, aby viděl, jak se zapaluje oheň. Když zaplápolal plamen, všichni lidé obětovali svou krev tak, že ji vychrstli směrem k pahorku.

Jakmile z ohňové hůlky vyskočila jiskra, kněží zachytili drahocenný oheň, počátek nové Éry, nového cyklu, a předali ho poslům, kteří se rozběhli, aby přenesli Nový oheň nejprve do chrámu Huitzilpochtliho, poté do všech svatyní a dále do paláců, čtvrtí, domů atd. Obyvatelé s nadšením vítali plamen, který měl znovu oživit jejich ohniště.

V našich sídlech nebo na www.vecnakrasa.cz

FILOZOFIE HELÉNISMU: STARÁ ODPOVĚĎ NA AKTUÁLNÍ PROBLÉMY

Jiřina Koubková

Pokud se díváme na historii jen jako na seznam osobností a událostí, většinou v nás příliš zájmu nevyvolá. O něco zajímavější začíná být ve chvíli, kdy v ní začínáme vidět příběhy. A ještě zajímavější je, pokud zkoumáme to, co tyto příběhy pohánělo: jakým způsobem se lidé v minulosti dívali na svět, co pro ně bylo důležité, co je trápilo a v čem naopak hledali oporu. Tehdy historie přestává být jen o tom, co se stalo a zmizelo v nenávratnu. Začíná nás učit o našich vlastních životech: pokud se někdy v minulosti lidé potýkali s podobnými okolnostmi jako my sami, jaké cesty zvolili? Které z těch cest byly účinné, a které naopak vedly k prohloubení potíží?

Jedním z období, které se v mnoha ohledech podobá současnosti a které je proto velmi zajímavé zkoumat, je helénismus. Za symbolický počátek této epochy se považuje rok 338 př. n. l., kdy makedonský král Filip II. porazil v bitvě u Chairóneie spojené síly Athén, Théb a dalších měst. Tato porážka znamenala faktický konec nezávislosti řeckých městských států, což přineslo výrazné změny nejen v politickém uspořádání, ale i ve smýšlení lidí. Proměna společnosti i jednotlivce se ještě prohloubila s úspěšným tažením Filipova syna Alexandra Makedonského na východ. Jak Alexandr postupně dobýval rozsáhlé části Perské říše, řecká (helénská) kultura do sebe vstřebávala východní prvky a postupně se přetransformovala v kulturu, kterou dnes nazýváme helénistickou.

Po Alexandrově smrti se jeho říše rozpadla na tři části: seleukovskou říši, která zahrnovala asijskou část Alexandrova panství; říši ptolemaiovskou, tedy Egypt a Kypr; a antigonovskou, tedy Makedonii a Řecko. Nejdéle z těchto velkých helénistických států přetrvala říše ptolemaiovská, která padla roku 31 př. n. l., kdy Římané porazili v bitvě u Actia poslední ptolemaiovskou královnu Kleopatru a připojili její území ke své vlastní říši. Bitva u Actia je tak považována za symbolický konec epochy helénismu, přestože helénistická kultura nezanikla úplně, naopak silně ovlivnila Řím a na jeho území přetrvala až do začátku středověku.

V čem se tedy helénismus podobal současnosti? Důležitým společným prvkem je globalizace. V souvislosti s helénismem se často mluví o první globální kultuře: společné kultuře, která ovlivnila rozsáhlá území na třech kontinentech, a kterou přijaly za svou desítky národů. Tato kultura měla dokonce svůj globální jazyk, koiné, zjednodušenou verzi řečtiny, jíž se dorozumívali státníci, obchodníci i učenci napříč národy.

Vznik jednotné kultury ovšem neznamená jen změnu uměleckých forem nebo státního uspořádání. Znamená především to, že lidé jsou konfrontováni se zcela novými myšlenkami, hodnotovými systémy a způsoby jednání a soužití, které ne vždy odpovídají jejich původní kultuře. Jedním z charakteristických rysů helénismu je proto určitý zmatek, neukotvenost a z toho plynoucí úzkost a frustrace. Dlouhodobě ustálené zvyklosti se najednou velmi rychle mění. Hodnoty, v nichž byli vychováni, ztrácejí pod vlivem celospolečenských změn svou platnost. Proměňuje se způsob, jakým funguje společnost: zatímco klasické řecké obce vyžadovaly od všech svých občanů aktivní zapojení, ve velkých mnohonárodnostních říších helénismu ztrácí většina lidí vliv na to, jakým směrem jejich stát kráčí. Vyprchává tak zájem o obecní záležitosti, jedinci se stále více uzavírají do svých soukromých světů a mezilidské vztahy ztrácejí dřívější pevnost.

Reakcí na nejistotu zlomového období jsou helénistické filozofické školy, jejichž učení nabízí pevný bod v rozkolísané době. Není divu, že některé z těchto směrů dnes znovu získávají na oblibě, zejména stoicismus vyvolává v posledních letech stále větší zájem.

Jaký lék tedy helénističtí filozofové nabízeli? Napříč různými filozofickými školami se objevuje důraz na nezávislost. Není tím myšlena ani tak nezávislost materiální, rozhodně není nutné odříznout se od zbytku světa a snažit se všechny své potřeby uspokojit sami. Míněna je především nezávislost vnitřní, tedy to, abychom nespojovali své štěstí s vnějšími okolnostmi, jako je majetek, postavení, chování ostatních lidí atd. Stoikové v tomto smyslu doporučovali, abychom si uvědomili, které věci máme pod kontrolou a které ne, a naučili se zabývat těmi prvními a ty druhé prostě přijímat. Skeptikové radili nevynášet o situacích, jiných lidech ani o ničem jiném žádné hodnotící soudy, protože nikdy nemůžeme vědět, zda například nepříjemná situace nevyústí v něco dobrého a naopak.

S podobnými doporučeními se setkáváme i v dalších školách. Všechny vycházejí ze stejného poznání, že totiž nikdy nebude všechno přesně takové, jak bychom si přáli, všichni musíme čas od času čelit něčemu nepříjemnému nebo i bolestivému. K vnitřnímu klidu a ke štěstí se nedopracujeme tím, že se budeme nepříjemnostem vyhýbat, ale tím, že se staneme silnějšími a odolnějšími, aby nás vnější svět tolik nezraňoval.

Důležitým nástrojem při získávání vnitřní nezávislosti jsou ctnosti, tedy síly skryté v nitru každého člověka, například statečnost, rozvaha, uměřenost a mnohé další. Rozvoj ctností je spojován s vnitřní svobodou, protože pokud je máme, jsme schopni se v každém okamžiku vědomě rozhodovat, zatímco bez nich podléháme momentálním náladám, tužbám a strachům, jejichž zdroj je často v okolním světě, a nechat se jimi vláčet tedy odporuje ideji nezávislosti.

Ideálem helénismu je tedy člověk, který si navzdory složité situaci nestěžuje, nepožaduje, aby mu někdo jiný zajistil lepší život, nepropadá se do beznaděje a rezignace, ale vybrušuje své vlastní schopnosti a síly, aby se dokázal důstojně a vyrovnaně postavit čemukoli, co mu život přinese, a který díky vlastní stabilitě dokáže nabídnout oporu i ostatním. Zaměřit se na rozvoj sebe sama neznamená sobecky myslet jen sám na sebe. Staré přísloví říká, že silní lidé plodí dobré časy. Stát se silnějším je tak to nejlepší, co ve složitých dobách můžeme udělat nejen pro sebe, ale i pro ostatní. □

JAK OVLÁDNOUT HNĚV

Ondřej Aksamít

Již v prastarém indickém eposu Mahábhárata se setkáváme s ideou, že v každém člověku se nachází ctnosti, ale také neřesti. Existuje určitý vnitřní boj mezi těmito „tábory“, který prožíváme každý den, a jak i zmíněné dílo naznačuje, ctnosti jsou často spíše latentní a je třeba je vůlí vytrvale oživovat, kultivovat a posilovat. Naproti tomu neřesti využívají každého pádu našeho vědomí do nižších, animálních částí našeho já a je mnohdy velmi těžké je udržet v mezích, které určuje naše důstojnost jakožto lidské bytosti.

Mezi nejsilnější a zároveň nejviditelnější neřesti patří hněv. Z psychologického hlediska se jedná o stav silné emocionální nestability, která se objevuje jako reakce na obvykle vnější, pro nás nepříjemnou okolnost či podnět, který rozčeří naši vnitřní tolik vytouženou harmonii. Hněv, který může mít mnoho podob, je přímým opakem stabilní vyrovnané psychy, a málokdy jej dokážeme skrýt, pokud se již naplno rozvine. Je jisté, že každý z nás je jiný a každý také různým způsobem dokáže, či naopak nedokáže kontrolovat svůj hněv. Obvykle ale platí přímá úměra mezi intenzitou hněvu, který pociťujeme, a zjevností jeho projevu navenek.

Pokud bychom mezi filozofy hledali odborníka na oblast hněvu, patrně by to byl stoický filozof Seneca, který si vysloužil přezdívku utěšitel. A to právě proto, že se snažil svými úvahami a dopisy zklidnit často rozjitřené emoce svých přátel. Seneca uvádí: *Ostatní neřesti lze tajit a žít ve skrytu, hněv však propuká otevřeně a vychází na povrch, a čím je větší, tím zjevněji vzkypí.* Tento velký myslitel považoval hněv za zvláště nebezpečný, za velmi bolestivý, zotročující a bránící rozvoji člověka. Svému bratrovi Novatovi o hněvu například napsal: *Budeš-li mít chuť podívat se na jeho následky a na škody jím způsobené, zjistíš, že žádná pohroma nestála lidstvo víc. Uvidíš vraždy, travičství, špínu vzájemného osočování, zkázu měst, záhubu celých národů... Pohleď na sotva znatelné základy nejvznešenějších měst, která zničil hněv. Pohleď na pusté krajiny bez jediného obyvatele..., ty vylidnil hněv.*

Jako stoik se Seneca snažil zkoumat fenomén hněvu rovněž za pomoci logiky, a tak zvažuje možnost, zda může být hněv někdy přeci jen oprávněný. Koneckonců, i dnes někdy používáme spojení „spravedlivý hněv“ pro stav, kdy se člověk s určitou dávkou této emoce postaví na stranu spravedlnosti, na stranu slabšího apod. Senecovy úvahy nás však možná překvapí. Uvádí, že když se „dobří muži“ hněvají kvůli křivdám na svých blízkých, že v tu chvíli dělají totéž, jako když jim není vyhověno v různých malicherných a nepodstatných věcech (dostanou studené jídlo, někdo v rodině něco rozbije apod.) Z toho Seneca vyvozuje, že ani v případě

křivd nelze hněv považovat za ušlechtilé chování, které probouzí láska k blízkým, ale vždy se jedná o slabost-neřest. Srovnává to s tím, když děti pláčou, a to jak ve chvíli, kdy je opustili rodiče, tak jindy, když jim někdo vzal hračky či oblíbené jídlo. Tedy to, co nás v roli obhájce spravedlnosti má vést, nesmí být nikdy hněv, ale čistá povinnost, potřeba tak jednat, klidně, rozvážně.

Hněv je tedy pro Senecu špatný vždy a v každé situaci, v míru i ve válce. Především proto člověk ztrácí pod vlivem hněvu částečně či zcela kontrolu sám nad sebou. Tím se stává snadnou kořistí pro nepřítel, může být dokonce velmi snadno manipulovatelný, což platí i v rámci vztahů mezi lidmi obecně. Hněv zkrátka ničí úplně vše.

Jak tedy hněv ovládnout, když se nás začíná zmocňovat? Jako u každé nemoci těla i duše je i v tomto případě primárním klíčem prevence. Ta spočívá především v uvědomění si stavu, který propuknutí hněvu předchází. Pokud člověk přirozeně usiluje o svoje zdokonalování na všech úrovních, učí se každodenně z bezpočtu zkušeností. A právě tyto zkušenosti mu umožní postupně vystavět vnitřní obranu proti tak silným a negativním stavům, jako je hněv. Obranu, která předem ví, co jsou spouštěče a jak na ně reagujeme. Čím více necháme hněv propuknout, tím hůře jej dokážeme zkrotit, a právě proto je stav „před“ velmi důležitý. Každý reagujeme v různých situacích jinak, ale obvykle se jedná o „naučené“ vzorce chování vytvořené opakováním. Pokud například nemáme rádi velké a překotné změny, nebo když na nás někdo takzvaně tlačí, nebo když se domníváme, že jsme terčem posměchu, vytvoří se časem návyková reakce. A právě tu je třeba zbořit. Tak, že naše vědomí na úrovni rozumu zareaguje rychleji než emoce. A to se lze naučit. Vědomí dokáže vztyčit pomyslný praporek, když se podobná situace blíží, dokáže zaujmout aktivní roli a léty vytvořený vzorec naší reakce změnit. Ano, z počátku to je náročné, ale když si uvědomíme, že i tento přístup se časem stane novým – a výrazně lepším – vzorcem chování, pochopíme, že tato snaha má smysl a vede k cíli.

Neméně významný je pak náš přístup ve chvíli, kdy hněv přeci jen, navzdory veškeré snaze, propukne. Pro takové chvíle nám mohou být velkým příkladem Pythagorejci. O nich se říká, že nikdy nikoho nenapomínali nebo netrestali své služebníky, pokud byli rozhněvaní. Vždy čekali, vědomi si nebezpečí tohoto stavu, než se jejich mysl uklidnila. O Archytovi z Tarentu se dokonce vypráví úsměvný příběh, že když se po nějaké době vrátil z války na jeden ze svých pozemků, zjistil, že jeho správce ani ostatní služebníci se mu příliš nevěnovali, vlastně jej přímo zanedbávali. Rozzuřil se natolik, že služebníkům řekl, že je pro ně dobře, že se hněvá. Kdyby tomu tak nebylo, neunikli by trestu za tak velký přestupek. Hněv není stav, kdy bychom měli dělat nějaká závažná rozhodnutí, kdy bychom měli hodnotit situaci. V tu chvíli není vědomí tam, kde by v těchto případech mělo být.

Začít náš „boj“ s hněvem můžeme ihned. Například tím, že budeme sami sebe lépe a pokud možno objektivně posuzovat. Ideálně ihned po určité situaci, kterou jsme vyhodnotili jako ne příliš dobře zvládnutou, ale také třeba večer, když každodenní rutina odezní a my máme chvíli času o sobě rozjímát a sepsat si „účet“ za prožitý den. Co se nám povedlo, co se nám nepovedlo a jak se k tomu v dalších dnech postavíme. □

SOPHIA BRAHE, HVĚZDA MEZI ŽENAMI

Petra Pavlíčková

Dánsko nikdy nesmí zapomenout na vznešenou ženu, která byla mnohem víc než jen sestrou Tychona Brahe. Johan L. Heiberg, dánský básník

Sophia Brahe byla jednou z nejvzdělanějších žen své doby. Zabývala se astronomií, astrologií, alchymii, lékařstvím, zahradnictvím a genealogií. Narodila se 22. září 1556 nebo 24. srpna 1559 na panství Knutstorp, několik mil východně od Helsingborgu v tehdejší Dánsku. Její rodiče, Otte Thygesen Brahe a Beate Claudatter Bille, byli příslušníky nejvyšší dánské šlechty a Sophia byla nejmladší z dvanácti sourozenců, z nichž se dospělosti dožilo jen devět.

Na rozdíl od staršího bratra Tychona Brahe, který studoval na univerzitách v Kodani a Lipsku, mohla Sophia získat vzdělání pouze vlastním studiem nebo od domácích učitelů. I když byl Tycho o více než deset let starší a nevyrostali spolu, v době Sophiina dospívání se velmi sblížili. Spojovala je záliba ve vědeckém bádání a Tycho obdivoval nadání této mladé dívky pro vědu.

Správkyně výnosného panství, zahradnice, lékařka, astroložka

Krátce po dovršení dvacátého roku života se Sophia provdala za šlechtice Otto Andersena Thotta, majitele panství Eriksholm. Rok po svatbě se manželům narodilo jediné dítě, syn Tage. Když Otto po devíti letech manželství zemřel, Sophia se v zastoupení svého nezletilého syna stala správkyní celého panství a vedla ho tak dobře, že vzkvétalo a bohatlo. Zřídila si zde dokonce alchymistickou laboratoř. V tomto životním období se kromě studia alchymie a medicíny věnovala také zahradnictví. O zahradě, kterou kolem zámku vytvořila, její bratr napsal, že *neměla v severních zemích konkurenci*. Nechala si dovážet exotické rostliny a byla první známou zahradnicí, která v Dánsku vysadila cibule tulipánů. Pěstovala i léčivé rostliny, z nichž pak vyráběla léky pro nejchudší obyvatele svého panství. Zajímala se o metody léčení podle principů výjimečného lékaře, alchymisty a astrologa Paracelsa žijícího o století dříve než ona.

Sophia se rovněž zabývala astrologií. Umění sestavovat horoskopy na základě postavení hvězd vyžadovalo rozsáhlé znalosti matematiky. Tycho Brahe se snažil svou sestru od tohoto oboru odradit s tím, že je pro ženy příliš složitý. Ona však byla neústupná a horlivě se pustila do studia. V krátké době se sama naučila základy astrologie z latinských a německých textů, které na vlastní náklady nechala přeložit do

dánštiny. Bratr nakonec docenil její schopnosti i v této oblasti. Když v letech 1588–1597 trávil mnoho času na cestách, předal Sophii většinu svých klientů a ona pro ně místo něj sestavovala horoskopy.

Uranienborg

Později trávila mnoho času na ostrově Ven, kde Tycho v letech 1576–1580 zřídil astronomickou observatoř a alchymistickou laboratoř zasvěcenou Uránii, múze astronomie. Šlo o první stavbu tohoto typu postavenou na zakázku v moderní Evropě. Brahe měl díky velkorysé finanční podpoře dánského krále Frederika II. při jejím navrhování úplnou volnost. Mohl proto do nejmenších podrobností stanovit plány všech budov, včetně tiskárny a papírny, i okolních zahrad. Proporce staveb a jejich rozmístění nebylo stanoveno náhodně. Záměrem Tychona Brahe bylo, aby celý areál sloužil jako obrovský astrologický talisman působící pozitivně na zdraví jeho obyvatel díky usměrnění vlivu Slunce a Jupiteru. Při stavbě se počítalo s místnostmi pro Tychonovu rodinu, s menšími pokoji pro studenty, s hostinskými pokoji pro vědce i pro královské návštěvy. Nechyběla kuchyně, knihovny ani několik věží s pozorovatelnami. V suterénu byla umístěna alchymistická laboratoř.

Zářící hvězda na dánském nebi byla ve skutečnosti dvojhvězdou. Johan L. Heiberg

Tycho se na Uranienborgu zaměřil na vynalézání a zdokonalování přístrojů určených pro výzkum v oblasti astronomie, alchymie a meteorologie. Sophia patřila mezi jeho asistenty, kteří měření prováděli. Pomáhala mu například s astronomickým pozorováním zatmění Měsíce nebo s objevy zaznamenanými v knize *De nova stella* (O nové hvězdě), které vedly k odhalení supernovy dnes nazývané SN 1572. Tycho si pomoci své sestry velmi vážil a chtěl ji podpořit v samostatném výzkumu. Požádal tedy dánského krále Fridricha II. o financování dalších pozorovací zařízení na Uranienborgu určených přímo pro ni.

Společné objevy obou sourozenců později výrazně přispěly k rostoucímu počtu důkazů vyvracejících geocentrický model vesmíru. Sophiina pomoc byla důležitá i pro Tychonovu práci o oběžných drahách, která se stala základem moderních metod používaných k předpovídání poloh planet. Šlo o studie oběžných drah zahrnující nejpřesnější měření pohybů planet, která byla provedena před vynálezem dalekohledu.

Urania Titani

Na Uranienborgu se Sophia přirozeně zařadila mezi hostující vědce z celé Evropy provádějící nejrůznější astronomická pozorování či alchymistické pokusy. Byl mezi nimi i alchymista Erik Lange. Sophia a Erik v sobě našli zalíbení, a v roce 1590 se zasnoubili. Erik Lange byl šlechtického původu, jeho dědictví se však značně ztenčilo, když se začal věnovat alchymii. Nakonec museli sňatek odložit, protože Lang se vypravil do Německa, kde chtěl najít mecenáše pro svou práci.

Tycho Brahe napsal v době, kdy od sebe byli milenci odloučeni, latinskou epickou báseň nazvanou *Urania Titani* (1594), koncipovanou jako fiktivní milostnou korespondenci mezi Sophií a jejím snoubencem. Sophii v ní ztotožňuje s Uranií, což byl dokonalý způsob, jak složit poklonu její práci na poli vědy. Erik představuje Titána, syna Urana, řeckého boha nebeské klenby. Báseň je velmi osobní, ukazuje silné pouto mezi Sophií a jejím bratrem, který si vážil jejich vzájemné spolupráce i podobného pohledu na svět. Je zajímavé, že Tycho do básně vložil nejen popis horoskopů Sophie a Erika, ale i svůj vlastní.

Když se Lang vrátil ze svých cest po Evropě, konala se svatba. Sophia se však kvůli tomuto rozhodnutí nepohodla se svými příbuznými. V dopise sestře si stěžovala, že rodina s výjimkou bratra Tychona nikdy nepřijala její lásku k vědě ani její rozhodnutí vdát se za Erika Langeho. Manželství také provázely finanční potíže. Manželé se neustále stěhovali a střídavě žili v různých městech severního Německa. Sophia trávila mnoho času sama, protože Erik velmi často cestoval. Vydal se i do Prahy, kde po vzoru svého přítele Tychona hledal podporu u Rudolfa II. Když v roce 1613 zemřel, přestěhovala se k synovi na ostrov Zeeland, kde pokračovala ve své vědecké práci a začala se věnovat sepisování rodokmenů dánských šlechtických rodů.

Znalkyně genealogie

Z období po smrti Tychona Brahe v Praze v roce 1601 existuje jen velmi málo pramenů o Sophiině životě. Až do roku 1623, kdy víme, že žila v Helsingøru na severovýchodě Dánska, neexistují jiné záznamy. Dokončila zde devítisetstránkový rukopis popisující rodinné vazby dánských šlechtických rodů, dodnes uložený v univerzitní knihovně v Lundu. Velmi ceněná genealogie obsahuje kromě podrobného popisu rodokmenů i zápisy z kronik, anekdoty či informace o heraldických erbech. Toto velkolepé dílo Sophie Brahe se stalo hlavním pramenem k raným dějinám dánské šlechty. V Helsingøru, kde strávila zbytek života, se také vrátila k péči o své milované zahrady a k pěstování léčivých rostlin. Pozůstatky její zahrady je tam možné navštívit i dnes.

Francouzský velvyslanec, který Helsingør v roce 1635 navštívil, popisuje, že na procházce městem potkal *Tychonovu sestru, sedmdesátiletou ženu, která má stejně jako on velmi rozsáhlé znalosti matematických věd*. Sophia zemřela v roce 1643 a její syn Tage ji nechal pohřbit v kostele ve vesnici Torrløsa v tehdejší Dánsku (dnes na území Švédska).

Přestože se její jméno stále nalézá ve stínu slavnějšího bratra, byla Sophia bezpochyby výjimečnou ženou. Přirozená zvědavost, neobyčejná pracovitost, touha porozumět zákonům přírody, neústupnost a vytrvalost na cestě za vlastními sny... To vše jsou vlastnosti, kterými nás může inspirovat dodnes. □

Christian IV. na návštěvě Tycho Brahe v Uranienborgu, Christoffer Wilhelm Eckersberg

HUDBA A HARMONIE

Václav Hasík

Čtyři hlasy veškeré harmonie, tedy bas, tenor, alt a soprán, nebo základní tón, tercie, kvinta a oktáva, odpovídají čtyřem odstupňováním v řadě bytostí, tedy řiši minerálů, rostlin, zvířat a člověka.

Arthur Schopenhauer

Významný italský skladatel Giuseppe Verdi kdysi prohlásil, že melodie a harmonie v hudbě jsou pouhými prostředky v rukou umělce a přijde-li doba, kdy se o melodii a harmonii již nebude mluvit, stejně jako o německé či italské škole, nastane snad říše umění.

Slovo harmonie etymologicky pochází z řeckého *harmonia* a znamená soulad, sladění hudebních tónů; z jiného pohledu znamená „spojovat“ nebo „hodit se k sobě“, snad podle Pythagora, který chápal oblast zvuku jako jednu z nejkrásnějších tváří univerza projevující se skrze harmonii sfér. A tato hudba znějící ve vesmíru bývá často inspirací umělců, kteří jsou schopni zachytit její jemnost, majestátnost a krásu prostřednictvím tónů, tónin a různých melodií. Pythagoras harmonii spojoval s číselnými a hudebními formami a vnímal ji jako sílu, která dokáže uspořádat univerzum, přírodu a člověka.

V mytologickém klíči byla Harmonia dcerou boha války Area a bohyně lásky Afrodity, byla starořeckou bohyní svornosti a sjednocení. Bůh Apollon, kterého doprovázely Múzy umění, je spojován s harmonií a řádem, což ukazuje jeden z jeho atributů, lyra. Je také bohem hudby a právě skrze hru na svou magickou lyru dokáže navracet soulad a rovnováhu.

V hudebním klíči je harmonie souladem, souzvukem nebo souzněním při současně znějících tónech a hudebních akordech, které mohou vytvářet společnou melodii, a ta je buďto harmonická, příjemná, libozvučná nebo disharmonická, nepříjemná, rušivá. Někdy nás hudba dokáže hluboko v nitru probudit a silně zapůsobit na city skrývající se v našem nitru. Může být ale také škodlivá, když v nás vyvolává pocit úzkosti, strachu nebo nejistoty.

Pokud se harmonie v hudbě projeví jako dokonalý soulad nástrojů, tónů a akordů, jejím výsledkem je krásná symfonie, což volně přeloženo znamená souzvuk, který se neustále rozvíjí. Tento rozvoj je stejně významný v hudbě jako v životě, protože rozvoj, růst a rozkvět jsou charakteristikami života stejně jako symfonická

hudební skladba, která žije mezi svým začátkem a koncem, kdy všechny melodie, hudební nápady nebo ty nejmenší motivy rostou, rozvíjejí se a dozrávají.

Harmonie odrážející se v jedné melodii, na nás působí svojí magickou silou, a my ji toužíme poslouchat neustále, přitahuje nás její krása, jež je výsledkem probuzení hlubokých citů v našem nitru. Někdy může spojení tónů v dokonalých akordů vyvolat v člověku silnou touhu po dokonalosti. K tomuto magickému kouzlu může dojít při spojení několika hudebních nástrojů. Dirigent je tím, kdo přináší do orchestru nezbytný řád, důležitý pro sjednocení jednotlivých hudebníků v dokonalý a neoddělitelný celek. Musí cítit v srdci lásku jak k uměleckému dílu, které tvoří, tak k těm, kdož se na tom podílejí společně s ním.

Život nám přináší různé melodie. Některé z nich nás mohou povznášet, inspirovat nebo uzdravovat, jiné v nás naopak mohou vytvářet pocity úzkosti, strachu nebo beznaděje. Existují skladby, které pozvedávají naše vědomí a my se cítíme být uvnitř silnější, a jiné, které v nás vyvolávají pocity lhostejnosti, kdy naše srdce zůstává chladné.

Hudba je jako déšť, kapka za kapkou proniká do srdce a oživuje je. To jsou slova Romaina Rollanda naznačující, že hudba může obměkčit srdce člověka. Lidé, kteří hudbu poslouchají společně, díky tomuto zážitku cítí silné pouto a jejich rytmus srdce se dostane do vzájemného souladu. Především klasická hudba má magickou moc vyvolávat u posluchačů stejné pocity a harmonizovat rytmus srdce v souladu s hudebním taktem. Harmonický akord je výsledkem schopnosti společně ladit, umění spojit melodie různých hudebních nástrojů díky lásce k souladu nejen mezi nimi, ale i mezi umělci, kteří v nich probouzejí život. Pokud však bude převládat touha vyčnívat nad ostatní nebo zvýrazňovat důležitost vlastního nástroje, odrazí se to na výsledné harmonii. Ten, kdo usiluje o harmonii, musí vidět soulad v celém hudebním díle a neuspokojovat se pouze s jednotlivými zvuky. Samotný soulad je také výsledkem velkorysosti hudebníků dávajících svoje nadšení a srdce do společného úsilí korunovaného hudební krásou.

Harmonická hudba odráží vnitřní krásu v podobě silného hudebního tématu a vnější krása je zastoupena dokonalým rytmem, který je charakteristický svým půvabem. Cílem hudebního umělce je dosáhnout vnitřní rovnováhy, opírající se o touhu po dokonalosti a souladu. Na začátku je hudební inspirace pomalu se měnící na hudební umělecké dílo cestou postupného zdokonalování až do podoby vybroušeného krásného hudebního diamantu, který v sobě odráží zákony harmonie založené na dokonalém souladu mezi hudebními formami. Umělec, který touží po tom, aby skladba byla krásná, musí tuto krásu objevit ve svém

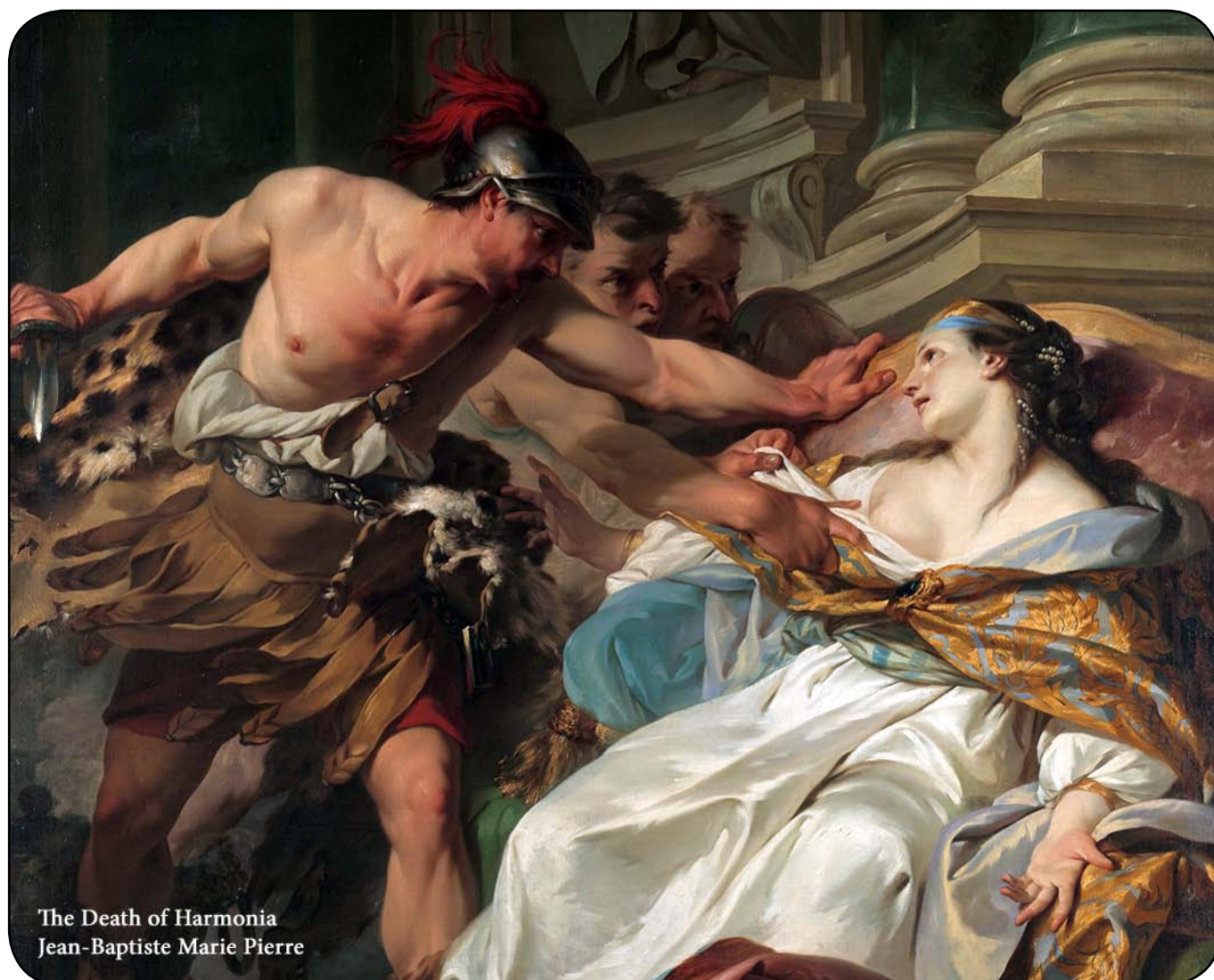
vlastním životě, objevit krásu v sobě samém navzdory překážkám, které mu brání v dosažení dokonalé interpretace.

Harmonie se dotýká samotného srdce umělce, který musí ovládnout své emoce, aby dosáhl nádherné rovnováhy mezi melodií, rytmem, jednotlivými tóny, a především svými city, jež vkládá do svého umění.

Vrátíme-li se k mytologickému klíči, který popisuje zrození Harmonie jako dcery Afrodity a Aera, vidíme dvě protikladné charakteristiky božstev. Na jedné straně je láska jako symbol života a na straně druhé válka symbolizující ničení. Afrodita má však různé role. Jako Afrodita Pandemos představuje lásku pozemskou a sjednocení lidí, jako Afrodita Urania, zrozená z mořské pěny, představuje nebeskou lásku a zavádí svornost mezi nebem a zemí. Přináší svornost i lidem, kteří tak mohou učinit z lásky nástroj souladu a harmonie jak na fyzické úrovni, tak na úrovni duchovní. Bůh Ares je spojen se zuřivou válkou, ale na druhé straně symbolizuje i válku, kterou v sobě každý člověk rozpoutává jako konflikt mezi svými nedostatky a ctnostmi. Harmonie je mírem, který utiňuje spory a zavádí řád nejen do hudební formy, ale i mezi hudebními umělci.

Dle tradice v den své svatby dostala Harmonie náhrdelník, který přinášel neštěstí tomu, kdo ho nosil. Přecházel z jednoho člověka na druhého a tomu, kdo v něm viděl pouze jako symbol bohatství a nechtěl se o něj dělit, přinášel neštěstí. Ten, kdo naopak náhrdelník vnímal jako symbol sjednocení, dokázal vložit rovnováhu do svého života a přenášet ji dál.

Hudba pro nás může být nástrojem k obnovení vnitřní harmonie, souladu mezi posvátnou a projevenou formou našeho života. Může nás inspirovat k vítězství nad našimi slabostmi a posílit vědomí hrdiny, který se nebojí čelit výzvám, jež před něj staví život. Pro mytologického hrdinu bylo výzvou dostat se do společnosti bohů, pro člověka je to výzva stát se hrdinou vlastního života a inspirací pro ostatní. □

The Death of Harmonia
Jean-Baptiste Marie Pierre

PROGRAM AKTIVIT

ČERVEN 2024

FLORENCIE

Filozof na cestách - přednáška
s videoprojekcí

AKCE U PŘÍLEŽITOSTI DNE UMĚNÍ Nové Akropolis

Pojďme se naučit namalovat egyptský
reliéf – workshop (Praha a Brno)

Krásy Prahy očima filozofa
...aneb procházka s hudebním
překvapením – procházka (Praha)

Malý princ – pohádka a tvořivé dílničky
pro děti (Brno)

Hudba a její moc – hudební večer
(Praha)

Antoine de Saint-Exupéry
– literární večer (Ostrava)

Symboly kolem nás
- komentovaná procházka (Brno)

Symbolismus egyptského umění
- praktický workshop (Ostrava)

Human – režie: Yann Arthus-Bertrand
- projekce filmu s dialogem (Ostrava)

Workshopy na festivalu „Zlín žije“ (Zlín)

CO ŘÍKÁ PLATON O KRÁSE
Čtvrtek, 27. června 2024 19:00
Přednáška na YouTube

SLEDUJTE NÁS

[@NovaAkropolis](https://www.youtube.com/@NovaAkropolis)

[Nova.Akropolis.Ceska.republika](https://www.facebook.com/Nova.Akropolis.Ceska.republika)

KURZ FILOZOFIE PRO ŽIVOT

Chtěli byste lépe poznat sami sebe a svět, který nás obklopuje? Máte otázky a hledáte odpovědi? Existuje více cest, jak je najít. A jednu z nich odjakživa nabízí filozofie. Když se dnes řekne slovo filozofie, často si představíme teoretickou disciplínu odtrženou od praktického života. Tento kurz vám přiblíží filozofii takovou, jaká ve své podstatě je: srozumitelnou a užitečnou v našem každodenním životě.

Filozofie pro život

PŘÍRODNÍ FILOZOFIE
ČLOVĚK A UNIVERZUM
ODKAZ DÁVNÉ INDIE
ZÁHADY TIBETU
BUDDHISTICKÁ FILOZOFIE
MOUDROST ČÍNY
VÝZVA ŽIVOTA VE SPOLEČNOSTI
PLATON A „MÝTUS O JESKYNI“
ARISTOTELES
PLOTIN A NEOPLATONICKÁ ŠKOLA
DŮLEŽITOST VÝCHOVY
EGYPT
ŘÍM A STOIKOVÉ
DĚJINY, PAMĚŤ A ZKUŠENOST
DĚJINY A MYTOLOGIE
HISTORICKÉ CYKLY
SVOBODA A OSUD

Součástí kurzu jsou cvičení rozvíjející
schopnosti člověka:

POZORNOST
KONCENTRACE
PAMĚŤ
IMAGINACE
VŮLE atd.

www.akropolis.cz

**Být filosofem
znamená žít život
odvážným způsobem
a zaměřit své snahy na to,
aby se myšlenky a city
odrážely v činech.**
Delia Steinberg Guzmán